

Zabluda kao razlog pobojnosti ugovora u građanskom pravu

Brkljača, Monika

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:915701>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE

Monika Brkljača

ZABLUDA KAO RAZLOG POBOJNOSTI UGOVORA U GRAĐANSKOM PRAVU

Mentorica: Romana Matanovac Vučković

Zagreb, 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Monika Brkljača, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Authenticity statement

I, Monika Brkljača, under full moral, material and criminal responsibility, declare that I am the exclusive author of the final paper and that no parts of other people's papers were used in the paper in an illegal manner (without proper citation) and that during preparation of the paper I did not use other sources than those mentioned in the paper.

Monika Brkljača, v.r.

SAŽETAK

Pobojnost pravnih poslova koju sadrži i objašnjava opći dio građanskog prava poseban je pojam zbog same činjenice da se naziva djelomičnom ništetnošću te svega onoga što se mora poduzeti kao dokaz da se neki pravni posao ili ugovor može osporavati. Zabluda je jedna mana volje koja do pobojnosti može dovesti. Njenih vrsta ima više, a teško ih je svesti na jedan konačan broj. Posebna je zbog sličnosti sa prijevarom, a postoje određene pretpostavke kada će zabluda biti bitna da bi se zbog nje posao mogao osporavati. Korijene vuče još iz razdoblja rimskog prava koje joj je postavilo temelje, a postoji mnoštvo primjera iz sudske prakse. Cilj ovoga rada je objasniti zabludu te prikazati važnost njenog prepoznavanja u različitim životnim situacijama.

Ključne riječi: zabluda, pobojnost, ugovor, nevaljanost, pravni posao

SUMMARY

The nullity of legal transactions contained and explained by the general part of civil law is a special term because it is called partial nullity and everything that must be taken as evidence that a legal transaction or contract can be challenged. Fallacy is one flaw of will that can lead to partial nullity. It has multiple types, and it is difficult to reduce them to one final number. It is special because of its similarity with fraud, and there are certain assumptions when the fallacy will be important so that the business could even be challenged because of it. Its roots go back to the period of Roman law, which laid its foundations, and there are many examples from judicial practice. The aim of this paper is to explain fallacy and show the importance of its recognition in different life situations.

Keywords: fallacy, partial nullity, contract, invalidity, legal transaction

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. ZABLUDA KAO RAZLOG POBOJNOSTI UGOVORA	2
2.1. Karakteristike pobojnosti u građanskom pravu	2
2.2. Pojam zablude	3
2.2.1. Kratak povijesni pregled zablude u građanskom pravu	4
2.2.2. Pojmovno razlikovanje zablude i prijevare	5
2.3. Vrste zablude	6
2.4. Pravnoposlovna zabluda	7
2.4.1. Zabluda u očitovanju	7
2.4.2. Poslovna zabluda u užem smislu	8
2.5. Bitnost i učinak zablude	8
2.5.1. Neskrivljenost u kontekstu bitne zablude	11
3. POSLJEDICE PONIŠTAJA UGOVORA U ZABLUDI	12
3.1. Tko i u kojem roku može tražiti poništaj	13
4. ZABLUDA U KLASIČNOM RIMSKOM PRAVU	14
4.1. Teorije o pravnoj naravi zablude u rimskom pravu	15
5. KOMPARATIVNA ANALIZA	16
6. PRIMJERI IZ HRVATSKE SUDSKE PRAKSE I PRAKSE EU	18
7. ZAKLJUČAK	23
8. POPIS LITERATURE	24

1. UVOD

Zabluda kao jedan od razloga poboynosti ugovora u građanskom pravu specifičan je pojam koji zavrjeđuje posebnu pozornost, posebno zbog samih svojih obilježja, sličnosti i usporedbi sa prijevarom, koja se karakterizira kao kvalificirana zabluda, kao i zamršenosti i apstraktnosti koje dolaze do izražaja kada pokušamo raščlaniti i odrediti kakve sve vrste zablude postoje, što je, dakako, ovisno o različitim okolnostima kao i načinu poimanja onoga što određeni pojedinac, koji se nalazi u građanskopravnom odnosu, reflektira u uzročno-posljedičnoj vezi volje i očitovanja. U građanskopravnom odnosu određeni pravni poslovi mogu se, pojavom određenih okolnosti, oglasiti ništavima ili poboynima. Ništavi ili ništetni pravni poslovi bit će oni pravni poslovi koji ne uzrokuju pravne učinke. Postoji nekoliko uzroka koji mogu izazvati ništetnost ugovora/pravnog posla, kao i onih koji uzrokuju poboynost. Poboyni pravni poslovi oni su koji se kvalificiraju kao djelomično ili relativno ništetni, dakle proizvode pravne učinke kao i valjani pravni poslovi, ali se mogu iz propisima predviđenih razloga i u određenom roku poništiti.

Zabluda je jedan od mogućih razloga poboynosti ili djelomične ništetnosti pravnog posla, a spada u skupinu mana volje koje uzrokuju poboynost, pored prijete i prijevare. Također, osim mana volje postoje i drugi mogući uzroci poboynosti ugovora, kao što su ograničena poslovna sposobnost, povreda načela jednake vrijednosti činidaba kao i pravne radnje dužnika na štetu vjerovnika, no ovdje ćemo se zadržati na zabludi. Na početnim stranicama svoga rada objasnit ću zabludu kao uzrok poboynosti, reći ću nekoliko riječi o samoj poboynosti, nakon čega ću opisati što je to zabluda i proći kroz kratak povijesni pregled o istoj. Nadalje, objasnit ću ponekad teško ustanovljivu razliku između zablude i prijevare. Raščlanit ću nadalje neke vrste zablude te reći nešto o pravno-poslovnoj zabludi i njenim podvrstama. Osvrnut ću se zatim na bitnost i učinak zablude te reći nešto o neskrivljenosti. Nakon toga ću objasniti posljedice poništaja ugovora pod zabludom te na koji način i tko može tražiti poništaj. Pri samome kraju, dotaknut ću se zablude u svjetlu klasičnog rimskog prava, napraviti ću komparativnu analizu zablude na primjeru nekoliko država, nakon čega slijede primjeri iz sudske prakse Republike Hrvatske i Europske unije. Na kraju dolaze zaključak i popis literature.

2. ZABLUDA KAO RAZLOG POBOJNOSTI UGOVORA

Kako je već prethodno spomenuto, a nastojat će se u ovome dijelu rada još više razjasniti, zabluda je jedna od nekoliko vrsta tzv. „mana volje“ koje mogu izazvati pobojnost nekog pravnog posla, odnosno ugovora. Ona se u teoriji definira kao neispravna predodžba neke okolnosti. Drugim riječima, ona znači pomanjkanje nekakve ispravne predodžbe o nekakvoj postojećoj činjenici ili okolnosti, pri čemu je postojanje zabluda moguće na strani jednog i drugog ugovaratelja, gdje se onda svaka od tih nastalih zabluda uzima kao samostalna ili sama za sebe.¹ „Zabluda se uvrštava u tzv. nesvjesne nesklade između volje i očitovanja, zato što stranka u trenutku očitovanja svoje volje nije svjesna da postoji nepodudarnost između njezine volje i očitovanja, te da je do njezinog očitovanja volje došlo upravo zato što je imala pogrešnu predodžbu o nekim stvarnim okolnostima ili činjenicama“.²

Dakle, zabluda je jedan od osnovnih uzroka pobojnosti ugovora te često predstavlja važan faktor u trenucima procjene valjanosti takvih ugovora. Ugovori su, kao što je općepoznato, obveznopravni, obvezujući sporazumi koji zahtijevaju razumijevanje obje strane kao i njihovu suglasnost. No, u slučaju kada jedna strana donese odluku na osnovi zabluda, možemo reći kako ugovor nije sklopljen na slobodnoj volji i sa suglasnošću obje strane. Kada i ako dođe do takve situacije, zabluda se može kvalificirati kao osnova za pobijanje ugovora.

2.1. Karakteristike pobojnosti u građanskom pravu

Pobojni, ili drugim riječima djelomično ništetni pravni poslovi su kategorija općeg dijela građanskog prava kada pravni poslovi normalno dovode do pravnih učinaka, ali se mogu poništiti, odnosno osporavati iz razloga koji su predviđeni zakonom. Članak 330. ZOO-a³ definira kada će ugovor biti pobojan, a to će biti ako ga je sklopila strana koja ima ograničenu poslovnu sposobnost, kada je prilikom sklapanja ugovora bilo nekakvih mana volje ili kada je to određeno Zakonom ili nekim drugim, posebnim propisom. Bitno je za naglasiti kako sud neće po službenoj dužnosti ili *ex officio* paziti na moguću pojavu pobojnosti, već će to biti na odgovornost, odnosno zahtjev ovlaštene osobe. To će zapravo biti ona osoba u čiju korist je

¹ Momčinić, Hrvoje; Nevaljanost ugovora – Ništetni i pobojni ugovori prema Zakonu o obveznim odnosima; Hrvatska pravna revizija-15 (2015), str. 9.-24.

² Čuveljak, Jelena; Mane volje, Hrvatska pravna revizija-2 (2002), str. 16.-19.

³ Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22).

ustanovljena pobojnost.⁴ To se ponajprije može objasniti činjenicom kako se moguća pojava pobojnosti ugovora u građanskom pravu prije svega ustanovljuje zbog zaštite interesa strana ugovora, što nije slučaj kod npr. ništetnosti kod koje je naglasak stavljen na opće društvene interese. Postoji nekoliko mogućih razloga pobojnosti, a među njima su i tzv. mane volje koje joj mogu biti uzrokom, a tijekom ovoga rada bit će objašnjena zabluda kao jedan od tih uzroka.

2.2. Pojam zablude

Kao što je već spomenuto, zabluda predstavlja neispravnu predodžbu ili sliku o nekoj okolnosti, a takve okolnosti mogu biti različite i tako utjecati na mogućnost postojanja zablude, koja posljedično može rezultirati pobojnošću posla, tj. ugovora. Načelno govoreći, zabluda je važna u kontekstu valjanosti pravnog posla u slučaju ako se ista odnosi na neke njegove najvažnije (sastavne) značajke, ali ponekad i na motive koji su bili presudni za preuzimanje obveze. „Zabluda (*error*) definira se u dogmatici privatnog prava kao pogrešna predodžba o stvarnosti. Ta definicija otkriva nam spoznajnoteorijsku narav zablude te se njezina relevantnost prostire daleko izvan svijeta prava. No pravnu doktrinu naravno prije svega zanima pravna narav zablude te je stoga nužno općenito spoznajnoteorijsko određenje zablude nadopuniti specifičnim pravnim sadržajem“.⁵ Zakon o obveznim odnosima uređuje pojam zablude te kada je zabluda bitna (čl. 280.) te također i zabludu o pobudi kod besplatnog ugovora (čl. 281.). O bitnosti zablude govorit ću kasnije na narednim stranicama rada.

Možemo razlikovati više vrsta zablude, uzimajući u obzir okolnosti na koje se ona odnosi, a o vrstama ću nešto kasnije više govoriti. To su npr. zabluda o pravu (*error iuris*), zabluda o činjenicama (*error facti*), zabluda u motivu (*error in motivo*) i dr. U pravilu se zabluda o pravu ne uvažava, dok se zabluda o činjenicama uvažava. Također se zabluda u motivu u pravilu ne uvažava. Da bi se zabluda mogla označiti kao bitna, u zakonu su taksativno nabrojane okolnosti koje na to mogu utjecati, kao npr. objekt ugovora, bitna svojstva objekta ugovora, osoba s kojom se sklapa ugovor itd. „Ostale zablude, ako i postoje pri sklapanju

⁴ Klarić, Petar; Vedriš, Martin. Građansko pravo: Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo. XII. neizmijenjeno izdanje, Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 153.-177.

⁵ Petrak, Marko; Pravna narav zablude u rimskom i hrvatskom ugovornom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu- 48 (1998), 5; str. 577-594.

ugovora, nemaju značaj bitnih i ne uzrokuju poništaj pravnih poslova. Takve zablude pravno su nebitne“.⁶

2.2.1. Kratak povijesni pregled zablude u građanskom pravu

Zabluda je jedan specifičan koncept koji u građanskom pravu ima dugu povijest. Kao i dosta drugih pojava i instituta, ovaj se pojam mijenjao i razvijao u skladu sa društvenim promjenama, ekonomskim promjenama kao i pravnim sustavima. Istraživanje povijesti pojma zablude u građanskom pravu pruža nam uvid u način na koji je ovaj pojam evoluirao i sukladno tome se prilagođavao novim izazovima i potrebama. Institut zablude svoje korijene ima još u rimskom pravu. „*Error in substantia* svakako je najprjeporniji dio učenja o zabludi u rimskom pravu“.⁷ Nešto više o zabludi kao institutu unutar građanskog prava iz perspektive rimskog prava reći ću nešto kasnije.

Nadalje, prema članku 62. stavku 2. ZOO-a iz 1978. godine, strana koja se našla u zabludi je imala mogućnost zahtijevanja poništaja ugovora, tj. posla zbog bitne zablude, sa jednom iznimkom, a to je ako nije prilikom sklapanja ugovora postupala sa onom pažnjom koja se inače zahtijeva u prometu. Sukladno tome, da bi pravnoposlovna zabluda mogla biti uzrokom poboynosti, ona je morala biti *bitna* i *neskrivljena*. „Tadašnji zakonodavac kao da nije vodio računa o činjenici da je čl. 876. OGZ brisan trećom novelom iz 1916. godine. Novelirani OGZ napustio je pandektno shvaćanje prema kojem je jedna od bitnih pretpostavaka uvažavanja zablude bila i tzv. neskrivljenost. Onaj koji je bio u zabludi nije smio biti za to sam kriv. Doista ne znamo zašto se ZOO-78 bio vratio na pandektno shvaćanje, kad se prema općeuvojenom modernom konceptu zablude uopće ne postavlja pitanje je li onaj koji je u zabludi mogao zabludu izbjeći da je upotrijebio običnu pažnju“.⁸

Dakle, u prošlosti je bilo malo drugačije te ako usporedimo ono što kaže današnji ZOO u odnosu na onoga iz 1978., zabluda prema trenutno važećem ZOO-u mora biti bitna, što je uređeno člankom 280. ZOO-a, dok je po ZOO-u iz 1978. zabluda, osim što je trebala biti bitna, trebala biti i neskrivljena. O bitnosti kao i neskrivljenosti zablude više će biti riječi kasnije.

⁶ Golub, Alen; Poništaj ugovora zbog zablude, Godišnjak (Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu)-13 (2006), str. 429.-445.

⁷ Petrak, Marko; *Error in substantia* u klasičnom rimskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu – 61 (2011), 6; str. 1837-1880.

⁸ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 161.

2.2.2. Pojmovno razlikovanje zablude i prijevare

Dakle, u građanskom pravu prijevara i zabluda dva su pojma koja se često koriste u kontekstu kršenja ugovornih obveza i sklapanja pravnih sporazuma, te, iako oboje mogu utjecati na valjanost nekog ugovora, postoje određene razlike između prijevare i zablude. Da bismo mogli govoriti o prijevari i kvalificiranoj zabludi, potrebno je da tijekom nastanka pravnog posla, bez obzira je li zabluda bitna ili nije, stvarno postoji zabluda jedne strane u odnosu na nastanak pravnog posla koji se osporava. „Tako je i rimsko pravo davno ranije reklo *fraus omnia corrumpit*, tj. da prijevara potkopava sve osnove pravnog posla. S druge strane, potrebno je da je zabluda uzrokovana namjerno uz postojanje *mala fides*. To je bitna pretpostavka iz koje slijedi i to da je zabluda takva i tako usmjerena da navede drugu stranu u ugovornom odnosu na sklapanje spornog ugovora“.⁹

Sukladno onome što je prethodno navedeno, dolazimo do zaključaka kako je najznačajnija razlika između zablude i prijevare upravo ta što se prijevara često naziva i kvalificiranom zabludom, u smislu da mora doći do situacije da se zabluda namjerno izazove kod druge ugovorne strane ili da ju održava u zabludi, dok je zabluda slučaj u kojem niti jedna od ugovornih strana nije svjesna da je jedna od njih u zabludi glede određenog ugovora, odnosno pravnog posla. Kao što kaže i sam Zakon o obveznim odnosima izrijekom u članku 284. stavku 1., ako jedna strana izazove zabludu kod druge strane ili je održava u zabludi u namjeri da je time navede na sklapanje ugovora, druga strana može zahtijevati poništaj ugovora i onda kada zabluda nije bitna. Što se tiče same prijevare, potrebno je da je ona strana kojoj je bilo u interesu da zasnuje prijevaru namjeravala izazvati posljedice određenog imovinskog oštećenja, i to bez elemenata kaznenopravne prijevare, ili, bolje rečeno, potrebno je da se ostvaruje nekakav ekonomski interes koji podrazumijeva postojanje mane volje.

Sveukupno bi to značilo da je važna razlika između prijevare i zablude u tome što se za pravno bitnu zabludu izričito zahtijeva da se strana ugovora našla u zabludi isključivo svojom krivnjom, odnosno bez sudjelovanja druge strane, za razliku od kvalificirane zablude ili prijevare gdje se traži obrnuto, a to je da prevarena strana samostalno nije došla u zabludu, već da je to bilo izazvano aktivnim ili pasivnim ponašanjem druge ugovorne strane ili neke treće osobe.

⁹ Napijalo, Dragan; Kvalificirana zabluda kao pravni razlog za poništenje ugovora, časopis Hrvatske odvjetničke komore-64 (1991), 9-12; str. 35-39.

2.3. Vrste zablude

Kako je već ranije navedeno, diferencijacija pojma zablude višestruka je te različiti autori na svoje načine i svojim poimanjem ove problematike raščlanjuju moguće pojavne oblike zablude. Ovdje ćemo se zadržati na nekoliko pojavnih oblika, odnosno onih glavnih vrsta zablude koje se mogu pojaviti u kontekstu nekog pravnog posla, odnosno ugovora. Jedan od temeljnih oblika koji se mogu pojaviti jest zabluda o objektu ugovora ili *error in corpore*. Ovakva zabluda postoji kada se ista odnosi na pogrešan identitet stvari koja predstavlja predmet ugovorne obveze, npr. slučaj kada ugovorna strana sklopi ugovor o kupoprodaji u vezi kupnje parcele A, dok istovremeno misli da kupuje parcelu B koju ona uistinu ne želi kupiti. Pri tome se ne treba samo tjelesnu stvar smatrati objektom ugovora, nego i sadržaj ugovorne obveze, te se sukladno tome ovakva vrsta zablude može referirati npr. i na visinu cijene i sl. „O zabludi o objektu ugovora radilo bi se kad bi vjerovnik smatrao da mu je dužnik dužan predati stvar (*dare*), a dužnik bi smatrao da je u obvezi izvršiti neku radnju vjerovniku (*facere*), ili kad bi jedna ugovorna strana smatrala da je sklopljen ugovor o posudbi, a druga bi smatrala da je sklopljen ugovor o kupoprodaji. Zabluda o objektu ugovora zapravo je zabluda o prirodi pravnog posla (*error in negotio*)“.¹⁰

Zatim, postoji zabluda o bitnim svojstvima objekta ugovora ili *error in substantia*, a do ove zablude dolazi kada je strana u zabludi glede bitnih karakteristika glavnog predmeta ugovora, a te bitne karakteristike nekoga predmeta su neka karakteristična svojstva koja neku stvar čine različitom od drugih i koja su odlučno utjecala na volju ugovorne strane da zaključi određeni ugovor. „Kad se odnosi na tjelesnu stvar, ova vrsta zablude postoji npr. kad je netko uvjeren da kupuje originalnu umjetničku sliku, a ustvari se radi o kvalitetnoj reprodukciji, ili netko smatra da kupuje zlatnu narukvicu, a ona je zapravo samo pozlačena i sl.“¹¹

Nadalje, zabluda o osobi ili *error in persona* bila bi ona zabluda u kojoj postoji pogrešna predodžba o osobi, koja može biti fizička ili pravna, sa kojom se sklapa neki ugovor. Npr. stranka misli da sklapa ugovor sa osobom A, no zapravo ga sklapa sa osobom B. „Tako će biti bitan identitet suugovaratelja u slučaju kada je riječ o nekom ugovoru o djelu kojeg treba izraditi drugi suugovaratelj, npr. nije svejedno koji će slikar napraviti portret“.¹² Također postoji vrsta zablude koja se odnosi na one okolnosti koje se smatraju odlučnima po namjeri stranaka ili po

¹⁰ Golub, Alen; *op. cit.*, str. 434.

¹¹ Momčinović, Hrvoje; *op. cit.*, str. 24.

¹² Čuveljak, Jelena; *op. cit.*, str. 19.

nekakvim običajima u pravnom prometu, a kojoj se usto dodaje da strana koja se nalazi u zabludi inače ne bi sklopila takav ugovor.

2.4. Pravnoposlovna zabluda

Zabluda koja se odnosi na sastojke ili elemente nekog pravnog posla ili ugovora, no iznimno i na određene motive preuzimanja neke obveze, mogla bi se nazivati pravnoposlovna zabluda. Ovakva zabluda može imati značajan utjecaj na pravnu valjanost ugovora ili neke druge pravne transakcije. Važno je istaknuti kako treba razlikovati običnu zabludu ili pogrešku volje od pravnoposlovne zablude, s obzirom da pravnoposlovna zabluda nastaje kada ugovorna strana pogrešno tumači relevantne pravne činjenice, odnosno elemente ili sastojke pravnog posla. „Premda su pravnoposlovna zabluda i zabluda u motivu dvije različite vrste zablude, ne smije se u načelu odbaciti mogućnost da se zabluda u motivu, pod određenim pretpostavkama, manifestira kao zabluda u sadržaju, tj. kao pravnoposlovna zabluda. Ovo stoga što je razlika između te dvije vrste zablude vrlo fluidna i teško ustanovljiva“.¹³

U teoriji određeni autori dijele pravnoposlovnu zabludu na dvije vrste, a to su zabluda u očitovanju i poslovna zabluda u užem smislu, a svaku od njih u nastavku ću bolje razjasniti.

2.4.1. Zabluda u očitovanju

Zabluda u očitovanju zapravo bi bila prvi pojavni oblik pravnoposlovne zablude koja je prethodno objašnjena. Kod ove zablude stvarno se radi o tom nesvjesnom neskladu volje i očitovanja jer je sam očitovatelj izjavio nešto što nije htio očitovati. Očitovanje predstavlja postupak u kojem ugovorne strane iznose svoje argumente i činjenice u tijeku sklapanja ugovora, odnosno pravnog posla, no ponekad se može dogoditi da jedna od ugovornih strana donese pogrešan zaključak o relevantnim činjenicama ili pravnim pitanjima. Postojanje zablude u očitovanju može se odrediti interpretacijom. Prvo se ustanovi objektivni smisao očitovanja, a to znači da se ustanovi sadržaj koji za trećega proizlazi iz samog očitovanja. Zatim treba doći do prave volje očitovatelja, a to znači da treba otkriti taj voljni, odnosno psihološki element. Dakle, treba ustanoviti što je osoba uistinu željela izjaviti. Ako stavimo u odnos usporedbe taj

¹³ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 156.

objektivni smisao sa onime što se uistinu htjelo, sam od sebe će se pokazati nastali nesklad između objektivnog i subjektivnog.

Neki autori upozoravaju kako se i zabluda u očitovanju može dalje diferencirati na dvije podvrste. U prvoj situaciji, očitovatelj ustvari nije htio ni sam akt koji predstavlja njegovo očitovanje, a pri tome se razumijeva da nije htio niti sadržaj.¹⁴ U drugoj situaciji može se dogoditi da je očitovatelj htio sam akt očitovanja, no nije htio sadržaj koji je izjavio tim aktom. Tu bi spadali oni slučajevi izjava koje su potpisane, ali nisu pročitane, kada osoba koja je potpisala nije razumjela neku od ugovornih klauzula itd.

2.4.2. Poslovna zabluda u užem smislu

Ova vrsta zablude je zapravo druga varijanta pravno-poslovne zablude. Kod ove vrste zablude očitovatelj je očitovao ono što je htio, dakle ovdje nema izravnog nesvjesnog nesklada volje i očitovanja. Međutim, postoji ipak taj neizravan nesklad s obzirom da je upravo ta volja stvorena i očitovana jer se očitovatelj našao u zabludi u svezi jednog elementa pravnog posla. Ovdje se kao primjer može navesti situacija kada dođe do zablude o pravoj vrijednosti neke stvari. „Samo treba paziti na to da u slučajevima koji su na prvi pogled jednaki sadržajno ipak nisu isti, jer se može raditi o zabludi u motivu, o poslovnoj zabludi u užem smislu, o dvostrukoj zabludi. Pri konkretnom rješavanju trebat će se priviknuti na situaciju u kojoj više nije *mala fides* suugovaratelja bitna pretpostavka uvažavanja zablude“.¹⁵

2.5. Bitnost i učinak zablude

Prilikom razlikovanja bitne od nebitne zablude kao središnje se postavilo pitanje kriterija po kojemu bi se moglo odlučivati o kakvoći zablude. „Prema klasičnom shvaćanju, ..., treba kriterij razlikovanja tražiti na psihološkoj osnovi. Ta bi osnova dala u prvom redu *subjektivni* kriterij razlikovanja. Bitna je zabluda ona bez koje posao uopće ne bi bio sklopljen. Da je ugovorna strana znala za zabludu, ugovor ne bi sklopila. Ako bismo govorili rječnikom pandektne nauke, tada bi se takva zabluda zvala *error causam dans*. U svakom slučaju bila bi

¹⁴ „Na primjer, očitovatelj može biti u zabludi već u samom aktu kojim daje očitovanje, ako od dva izvornika (originala) potpiše upravo onaj primjerak koji je htio poderati, jer mu klauzule u tom ugovoru nisu odgovarale“.

¹⁵ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 158.

to pravno poslovna zabluda.“¹⁶ Suprotno tome, nebitna zabluda bi bila zabluda koja uopće nije imala utjecaja na odluku volje osobe koja se u zabludi našla, ili je imala neznatnog utjecaja na pravno poslovnu volju, a to je zapravo *error incidens*.

U konačnici smatra se kako ovakav kriterij ipak ne zadovoljava u potpunosti, s obzirom da nije precizna granica između jedne i druge kvalifikacije, s obzirom da se može i pravno poslovna/bitna zabluda ponašati poput zablude u motivu. Pored toga, upozorava se da zabluda u motivu nije psihološka, već pomalo nejasna pravna kategorija. Stoga se više pozornosti počelo poklanjati mogućnosti uporabe objektivnog razlikovnog kriterija, koji npr. u njemačkom pravnom sustavu predstavlja vrlo raširenu mogućnost odvajanja nebitne od bitne zablude. Takav objektivni kriterij sadržava čl. 119. BGB, koji kaže da se očitovanje može pobijati ako se može smatrati da ga sudionik ne bi dao „pri poznavanju stvarnog i razumnog rasuđivanja“.

Zabluda mora biti bitna. „U suprotnom, naime, stranka koja je bila u zabludi ne bi mogla tražiti poništaj ugovora.“¹⁷ S obzirom na ono što je već prethodno spomenuto, a izričito navodi Zakon o obveznim odnosima u čl. 280. st. 1., zabluda je bitna ako se odnosi na objekt ugovora, bitna svojstva objekta ugovora, na osobu s kojom se sklapa ugovor, ako se sklapa s obzirom na tu osobu, a i na okolnosti koje se po običajima u prometu ili po namjeri strana smatraju odlučnim, a strana koja je u zabludi ne bi inače sklopila takav ugovor. Nakon toga se u stavku 2. navodi kako strana koja je u zabludi može zahtijevati poništaj ugovora zbog bitne zablude. Pri svemu tome valja napomenuti da se pravni učinak bitne zablude nalazi baš u pobojnosti ili rušljivosti pravnog posla pod prethodno navedenim okolnostima, te shodno tome zabludom ugrožena strana može zahtijevati da se poništi takav ugovor.

„Isključivo bitna zabluda smatra se pravno relevantnom, čini ugovor pobojnim, znači omogućuje strani koja je u zabludi da traži poništaj toga ugovora. Bitna zabluda podrazumijeva da, iako do zablude pri sklapanju pravnog posla može doći vezano za bitne ili nebitne sastojke ugovora, pravni poredak omogućuje zainteresiranoj ugovornoj strani pobijanje pravnoga posla samo kada je riječ o bitnim okolnostima određenoga pravnoga posla, okolnostima odlučnima za njegov nastanak i sadržaj.“¹⁸

¹⁶ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 162.

¹⁷ Napijalo, Dragan; *op. cit.*, str. 36.

¹⁸ <http://www.ekonos.hr/pravo/zabluda-u-obveznim-odnosima-ii-dio/>

„7.1. Polazeći od gore citiranih zakonskih odredbi te nesporne okolnosti da su obje parnične stranke znale da je predmet kupoprodaje stan u prizemlju desno za kupoprodajnu cijenu od 19.000,00 euro, suprotno žalbenim navodima tužiteljice, ovaj sud prihvaća pravilnim zaključak suda prvoga stupnja da je u predmetnom slučaju došlo do zablude u pogledu označavanja suvlasničkog dijela nekretnine koja je predmet kupoprodaje, jer je tužiteljica pogrešno smatrala da dio nekretnine koji prodaje tuženiku odgovara suvlasničkom dijelu od ¼ dijela cijele nekretnine. Dakle, u predmetnom slučaju se radi o bitnoj zabludi, onoj koja se odnosi na objekt ugovora - suvlasničkom dijelu nekretnine koji je predmet prodaje, a u tom slučaju, strana koja je u zabludi može poništavati takav ugovor po čl. 331. ZOO-a, a dok on nije poništen proizvodi pravni učinak.“¹⁹

Kada govorimo o učinku koji zabluda ima, a sudeći po mjestu koje joj je dano u sklopu instituta nevaljanosti, odnosno pobjnosti pravnih poslova, logično proizlazi da je pobjnost pravnog posla onaj pravni učinak kojega ona izaziva, uz pretpostavku da je bitna.²⁰ Shodno tome, glede odnosa između volje i očitovanja kod pravnih poslova, redaktori Zakona o obveznim odnosima neupitno su se priklonili tzv. *teoriji povjerenja*, a da bi se ona bolje razumjela, potrebno je upozoriti na još dvije teorije koje su teoriji povjerenja konkurentne. Jedna od navedenih teorija jest *teorija očitovanja* prema kojoj nije važno što se htjelo, već ono što se očitovalo. Prema toj bi teoriji pravni posao koji je sklopljen u zabludi zapravo bio valjan, no ona je danas uglavnom napuštena. Sa druge strane, *teorija volje* kaže da je bitno ono što se htjelo, a ne ono što se očitovalo. Prema toj teoriji bi pravnposlovna zabluda uvijek izazivala nevaljanost pravnog posla. Ova teorija pretežito se uzima u nasljednom pravu, točnije oporučnom pravu, u kojemu se ponajprije uvažava ostaviteljeva prava volja.

Prema *teoriji povjerenja*, koja važi na području obveznog i stvarnog prava, redovno se u obzir uzima ono što se očitovalo, a pod određenim pretpostavkama se tek možda u slučaju spora uvažava ono što se zapravo htjelo.²¹

Postoji jedan slučaj kad se ugovorna strana ipak na zabludu neće moći pozivati, makar se radi o bitnoj zabludi. Ovaj slučaj uređuje čl. 280. st. 4. ZOO-a, koji navodi kako se strana koja je u zabludi ne može na nju pozivati ako je druga strana spremna ispuniti ugovor kao da zablude nije bilo. „Na primjer, netko kupi televizijsku antenu uvjeren da će pomoću nje ostvariti

¹⁹ Županijski sud u Puli, Gž 1314/2022-2 od 31.07.2023.

²⁰ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 165.

²¹ Vidi: Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 165.: „Kod zablude uvažiti će se, dakle, prava volja ugovorne strane dokaže li se da je zabluda bitna. U protivnom, vrijedit će ono što je očitovano.“

dobar prijem programa određene tv-postaje, pa u tome ne uspije, jer kupljena antena nema takva svojstva. On neće moći tražiti poništenje ugovora zbog zablude u bitnom svojstvu stvari, ako je druga strana spremna isporučiti mu odgovarajuću antenu.“²² Prema čl. 280. st. 3. ZOO-a, u slučaju poništaja ugovora zbog zablude, druga savjesna strana ima pravo zahtijevati naknadu pretrpljene štete bez obzira na to što strana koja je u zabludi nije kriva za svoju zabludu. Savjesni suugovaratelj imat će pravo samo na naknadu tzv. *negativnog pogodbenog interesa*, što znači da mu se naknađuje samo ona šteta koju trpi zbog toga što je vjerovao u valjanost ugovora. „Međutim, negativni pogodbeni interes mora i iz razloga pravednosti biti limitiran i po obujmu i po visini. On, naime, ne bi smio prijeći granice tzv. *pozitivnog pogodbenog interesa*, a to znači da ne bi smio prijeći granicu koristi koju bi imao savjesni ugovaratelj da je ugovor ispunjen u sadržaju u kojem je sklopljen, tj. korist koju bi postigao da ugovor nije poništen.“²³

2.5.1. Neskrivljenost u kontekstu bitne zablude

Zakon o obveznim odnosima koji je danas na snazi uopće ne spominje pojam neskrivljenosti u kontekstu zablude kao razloga poboynosti ugovora, iz razloga što je takvo shvaćanje danas uglavnom napušteno te se uređuje samo bitna zabluda, odnosno kada se zabluda ima smatrati bitnom (čl. 280. ZOO-a). U prijašnjim svojim izdanjima Zakon o obveznim odnosima spominjao je i uvažavao pojam neskrivljenosti zablude. „Napominje se i to da zabluda predstavlja pogrešnu predodžbu o nekoj okolnosti; u trenutku očitovanja stranka nije svjesna nepodudarnosti volje i očitovanja. Strana koja je u zabludi može tražiti poništaj ugovora zbog bitne zablude (čl. 61. Zakona o obveznim odnosima, „Narodne novine“ broj 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, i 91/96; dalje ZOO), osim ako pri sklapanju posla nije postupala s pažnjom koja se u prometu zahtijeva. Dakle, da bi zabluda mogla biti uzrokom poboynosti pravnog posla, ona mora biti bitna i neskrivljena. U ovom slučaju, tužitelj nije niti postavio zahtjev za poboynost pravnog posla, već se sasvim paušalno i protivno rezultatima svih izvedenih dokaza, pozivao na zabludu o postojanju pravnog posla.“²⁴

Sukladno navedenome, neskrivljenost u kontekstu bitne zablude značila bi postupanje sa pažnjom koja se zahtijeva u pravnom prometu. Drugim riječima, u slučaju kada stranka koja

²² Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 166.

²³ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 166.

²⁴ Visoki trgovački sud, Pž 5539/2007-6 od 07.04.2011.

je u zabludi nije prilikom sklapanja pravnog posla postupala s onom pažnjom koja se uobičajeno zahtijeva u pravnom prometu, tada ona nema pravo tražiti poništaj takvog pravnog posla. Taj uvjet odgovara zahtjevu da se tijekom sklapanja pravnih poslova postupi s uobičajenom pažnjom, da se upozna sa stvarnim stanjem stvari i da se konkretna situacija razumno ocijeni.²⁵ „U njemačkoj teoriji koja se razvila na osnovama BGB smatra se da nije uopće bitno je li zabluda skrivljena ili nije. Štoviše, tvrdi se da pravo pobijanja posla postoji i u slučaju grube nepažnje, jer niti taj stupanj krivnje ne može opravdati vezivanje strane za ugovor koji je za nju često vrlo štetan, dok bi protivnik ponekad imao od posla možda samo neznatne koristi.“²⁶

Ispričivost zablude kao jedan od uvjeta pobijanja ugovora sklopljenog u zabludi napuštena je u većini pravnih poredaka, a kao što je i predočeno, ne sadržava ju ni trenutno važeći Zakon o obveznim odnosima, koji u formulaciji članka 280. navodi samo bitnost zablude te kako zbog te bitnosti strana koja je u zabludi može tražiti poništaj ugovora.

3. POSLJEDICE PONIŠTAJA UGOVORA U ZABLUDI

U principu, poništenje spornog/pobojnog ugovora može biti zahtijevano od strane ugovora koja ima interes u dokazivanju nesigurnosti ili od strane koja je u zabludi, što je regulirano u Zakonu o obveznim odnosima u članku 331., stavak 1. Nadalje, partner te strane može tražiti od nje da se izjasni u određenom vremenskom periodu, koji ne može biti kraći od 30 dana, o tome hoće li ostati u ugovoru ili ne, jer će u suprotnom biti smatrano da je ugovor raskinut. Također, ako pozvana strana ne odgovori u predviđenom roku ili izjavi da ne želi nastaviti s ugovorom, smatrat će se da je ugovor poništen.²⁷ U tome slučaju stranci koja nije u zabludi ništa drugo ne preostaje nego ispuniti ugovor, tj. čekati da stranka koja je u zabludi eventualno zahtijeva poništaj ugovora, nakon čega bi ova mogla tražiti naknadu štete pod uvjetom da je savjesna (Golub, Alen 2006:445). Posljedice između nevažećeg pravnog posla i poništenog spornog/pobojnog pravnog posla su identične. U oba slučaja, obaveza je ista – vraćanje u prethodno stanje (restitucija) ili odgovornost za štetu/nadoknada štete. Također, u oba slučaja, ove posljedice se primjenjuju retroaktivno, od trenutka zaključenja pravnog posla. Prema članku 332. stavku 1. Zakona o obveznim odnosima, ako je nešto već izvršeno na temelju

²⁵ Čuveljak, Jelena; *op. cit.*, str. 18.

²⁶ Vidi: Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 161.: „Uostalom, protivna strana ne smije imati štete od pobijanja ugovora. No, pitanje naknade štete zaseban je problem.“

²⁷ ZOO, čl. 331. st. 3.

poništenog ugovora, mora se vratiti, ili ako to nije moguće ili nije prirodno vratiti, treba dati odgovarajuću novčanu naknadu, s obzirom na cijene u vrijeme donošenja sudske odluke.²⁸

Prema Zakonu o obveznim odnosima iz 1978. godine, postojala je razlika u posljedicama između ništetnih i pobjornih pravnih poslova. Razlika je bila u tome što kod pobjornih poslova nije bila predviđena mogućnost oduzimanja primljenog ili danog u korist općine. Međutim, kasnije je Zakon o obveznim odnosima izbrisao tu odredbu zbog njenog kaznenog karaktera. Iznimka od pravila o restituciji bila je predviđena u slučaju da je pravni posao poništen zbog ograničene poslovne sposobnosti. Drugim riječima, ako je ugovor poništen zbog nedostatka poslovne sposobnosti jednog od ugovaratelja, tada suugovaratelj te osobe može tražiti povrat samo onog dijela ispunjenja koji se nalazi u imovini osobe s ograničenom poslovnom sposobnošću ili je upotrijebljen u njenu korist, uključujući i ono što je namjerno uništeno ili otuđeno. Također, važno je napomenuti da u slučaju pobjornosti nema zapreke za to da strane svojim sporazumom drukčije urede povrat ispunjenja do trenutka poništenja. Na primjer, mogu se dogovoriti da se ispunjenje vrati na drugačiji način.

Ograničeno poslovno sposobna osoba odgovara za štetu nastalu poništajem ugovora²⁹ ako je lukavstvom uvjerila svoga suugovaratelja da je poslovno sposobna.

3.1. Tko i u kojem roku može tražiti poništaj

Krug ljudi koji su ovlaštene za traženje poništenja pravnog posla je znatno manji nego krug onih koji mogu tražiti njegovu ništetnost. Uglavnom su to strane u poslu, ali ponekad uključuje i neke druge osobe. Kada su u pitanju strane u poslu, poništenje se može zahtijevati od strane koja ima interes za dokazivanje da je posao ništavan. Primjenjujući ovo načelo na različite situacije, možemo lako identificirati osobe koje u svakom od tih slučajeva imaju pravo tražiti poništaj.³⁰ Na primjer, ako je poslovno ograničena osoba sklopila pravni posao zbog svojih poslovnih sposobnosti, njen zakonski zastupnik može zatražiti poništenje. Prema Zakonu o obveznim odnosima iz 1978., čak i nakon što takva osoba stekne potpunu poslovnu sposobnost, i dalje može tražiti poništenje. Osim toga, u slučajevima prijetnje, zablude ili prijevare, osoba koja je bila pod prijetnjom, zabludom ili prijevarom pri sklapanju pravnog

²⁸ Vidi: čl. 332. st. 2. ZOO: „Ugovaratelj na čijoj je strani uzrok pobjornosti odgovoran je svom suugovaratelju za štetu koju trpi zbog poništaja ugovora ako ovaj nije znao ni morao znati za postojanje uzroka pobjornosti ugovora.“

²⁹ ZOO, čl. 334.

³⁰ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 177.

posla može tražiti njegovo poništenje, dok bi osoba koja je pretrpjela prekomjernu štetu (oštećenje) mogla tražiti poništenje u tom kontekstu (Klarić, Vedriš 2009:177).

Pravo na zahtjev za poništenjem spornog ugovora prestaje nakon godinu dana od saznanja razloga za osporavanje ugovora ili prestanka prisile, što predstavlja subjektivni rok. Međutim, u svakom slučaju, to pravo istječe nakon tri godine od dana sklapanja ugovora, što je objektivni rok. Ovi navedeni rokovi su konačni (prekluzivni) i nakon njihova isteka gubi se pravo na zahtjev za poništenjem. Tijekom perioda od sklapanja pravnog posla do isteka roka za moguće poništenje, taj posao proizvodi pravne učinke kao i svaki drugi valjani posao. No, budući da postoji mogućnost traženja poništenja, druga strana ostaje u neizvjesnosti u vezi pravnog statusa tog posla.

4. ZABLUDA U KLASIČNOM RIMSKOM PRAVU

Nezaobilazno je u kontekstu zablude kao razloga poboynosti ugovora u građanskom pravu spomenuti ponešto o rimskom ugovornom pravu te prikazati ovu temu u svjetlu istoga. Zabluda (error) predstavljala je jedan od osnovnih razloga zašto bi ugovor mogao biti osporen ili poništen. „Rimska pravna znanost (*iurisprudencia*) je naime i ovom institutu jednako kao i u najvećem dijelu suvremenog građanskog prava postavila neprolazne dogmatske temelje. Prema tome, tek svestrana raščlamba *error in substantia* u rimskom ugovornom pravu može omogućiti produbljeno shvaćanje tog instituta u kasnijoj civilističkoj tradiciji, pa tako i suvremenim ugovornopravnim sustavima.“³¹

Potrebno je prije svega istaknuti oduvijek poznatu činjenicu da su klasični rimski pravници³² u prvom redu bili okrenuti praksi i to na posve pragmatičan način. Nisu pristupali rješavanju pravnih pitanja istovremeno opterećeni teoretskim razmišljanjima, već su polazili od konkretnog činjeničnog stanja pojedinog slučaja i tražili rješenje koje je prihvatljivo. „Sačuvano je dosta malo vrela koja se odnose na *error in substantia*. Jedina njegova eksplicitna obrada nalazi se u prvom titulu osamnaeste knjige Justinijanovih *Digesta* koji se zove *De contrahenda emptione et de pactis inter emptorem et venditorem compositis et quae res venire non possunt*. Iz naslova se vidi da je ta vrsta zablude u rimskom pravu tematizirana isključivo

³¹ Petrak, Marko; *op. cit.*, str. 1838.

³² Margetić, Lujko; O pravnoj naravi zablude u klasičnom rimskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu-49 (1999), str. 167.-179.

u kontekstu kupoprodajnog ugovora (*emptio venditio*).³³ No, bez obzira na navedeno, svejedno u vrelima ne nalazimo izravne dokaze za primjenu zablude na druge ugovore. Nedvojbeno je da su rimski pravници u pravnim poslovima, bili oni jednostrani, dvostrani, formalni ili neformalni, vrlo dobro mogli razlikovati volju od očitovanja, iako ih je nedostatak teoretskih distinkcija nerijetko sprječavao da do kraja razluče ta dva elementa jedan od drugoga.

Autor Marko Petrak u svome se radu *Error in substantia u klasičnom rimskom pravu* poziva i na Ulpijana citirajući i analizirajući njegove fragmente u kontekstu zablude te postupno raščlanjujući svaki od njih, a navedeni Ulpijanovi fragmenti koji se odnose na *error in substantia/materia* te *error in qualitate* i danas se smatraju najvećim dijelom autentičnima. Ulpijan razlikuje četiri pravne situacije. U prvoj, nužna je potpuna suglasnost obiju strana o svim elementima kupoprodaje, a ako takve suglasnosti nema, kupoprodaja je *imperfecta*, odnosno ne može se još reći da je došlo do sklapanja ugovora, no, pretpostavka je da bi se do ugovora moglo doći ako bi se nepotpun sporazum moglo dopuniti interpretacijom. Nadalje, u drugoj situaciji, kupoprodaja je ništava ako se ugovorne strane nisu složile o predmetu (*error in corpore*); ovdje Ulpijan daje dva primjera – jedan kada je riječ o nesporazumu (*dissensus*) o prodanoj nekretnini, a drugi kada je riječ o pokretnini. Zatim, nesporazum u imenu kupovnog predmeta nije od bilo kakvog utjecaja na valjanost pravnog posla, a tu je naposljetku i razmatranje slučaja kada su se strane složile o samom predmetu³⁴, ali su u zabludi o njegovoj kvaliteti (*error in substantia*), što je izazvalo najviše kontroverzija među rimskim pravnicima.

4.1. Teorije o pravnoj naravi zablude u rimskom pravu

Proučavajući koncept zablude u kontekstu rimskog prava, možemo identificirati nekoliko teorija romanista o pravnoj prirodi zablude. U klasičnom rimskom ugovornom pravu, ugovor bi bio proglašen ništavim samo ako se zabluda odnosila na ključni element ugovora. Kod kupoprodajnog ugovora bitni sastojci su stvar i cijena, a na prvi pogled se postavlja pitanje kakve veze ima *substantia/materia* s bitnim sastojcima. O supstanciji, odnosno materiji ovisi, dakle, hoće li predmet biti nešto drugo ili neće. Ako uslijed zablude postoji predodžba o supstanciji, odnosno materiji predmeta koja nije u skladu sa stvarnošću, tada je zbog te zablude i sam predočeni predmet neistovjetan onome koji je stvarno prodan.³⁵

³³ Petrak, Marko; *op. cit.*, str. 1838.

³⁴ Margetić, Lujo; *op. cit.*, str. 171.

³⁵ Vidi: Petrak, Marko; *op. cit.*, str. 1844.: „*Substantia/materia* je dakle mjerilo istovjetnosti, identiteta predmeta. Iz toga proizlazi da je zabluda glede supstancije/materije zapravo zabluda o samom identitetu predmeta

Teorija volje prva je ovostoljetna romanistička teorija koja je pokušala riješiti problem pravne naravi zablude u rimskom klasičnom ugovornom pravu, a proizlazi direktno iz pandektističke koncepcije o pravnoj naravni zablude. Prema toj teoriji, ugovor se smatra nevažećim ako je jedna od strana ugovora, izražavajući pogrešno shvaćanje o prirodi predmeta kupoprodaje, dala izjavu koja se ne poklapa sa njenim stvarnim namjerama. „Prema teoriji volje, Rimljani su u konkretnom slučaju zabludu otkrivali tumačenjem očitovanja. Naravno, to tumačenje moralo je biti subjektivno i individualizirano, jer se u protivnom uopće ne bi mogla spoznati prava volja stranke.“³⁶ Primjera radi, osoba je kupila narukvicu imajući predodžbu da je ona od zlata, no ispostavlja se da je ona od pozlaćene mjedi. Prava volja osobe usmjerena je na zlatnu narukvicu, dok je njeno očitovanje, povodom zablude, usmjereno na onu od pozlaćene mjedi, te će zbog samog tog nesvjesnog nesklada volje i očitovanja, doći do ništetnosti ugovora.

Nadalje, teorija disenza ili nesporazuma interpretirala je zabludu kao protivnost sporazumu (konsenzusu). Prisutnost zablude isključuje sporazum volja, u slučaju zablude glede bitnih sastojaka ugovora nastaje dissensus, a ne consensus. Prva sustavna teorija koja se bavila pitanjem nevažećeg ugovora zbog zablude, nakon napuštanja pandektističkih shvaćanja, objašnjava da ugovor nije valjan kad dođe do zablude. U takvim situacijama, ugovor zapravo ne nastaje jer se stranke nisu složile (*dissentire*) oko ključnih elemenata ugovora. Prema teoriji identifikacije, učenje o nesporazumu nastalo je tijekom postklasičnog tumačenja klasičnih tekstova. Po ovoj teoriji, u klasičnom je pravu ugovor ništetan jer određeni bitan sastojak ugovora nije njime identificiran jednoznačno i objektivno. Na ovaj je način težište tumačenja pomaknuto sa subjektivne na objektivnu stranu, tj. tekst ugovora.

5. KOMPARATIVNA ANALIZA

Kao što je općepoznato, građansko pravo je grana pravne znanosti koja obuhvaća širok spektar prava i obveza među pojedincima, a između ostaloga i prava i obveza prema državi ili nekim drugim pravnim subjektima. Svaki pravni sustav poseban je na svoj način, a isto tako je zabluda kao jedan od razloga poboynosti ugovora zasebno uređena u pojedinim državama. Mnogi su razlozi koji mogu dovesti do sporova kada su u pitanju ugovori, odnosno pravni poslovi, a neki od njih su pogrešno razumijevanje ugovora (gdje bismo mogli svrstati i zabludu),

kupoprodaje, dakle zabluda o jednom *essentiale negotii*. Kao zabluda o *essentiale negotii*, ona razumljivo rezultira nevaljanošću kupoprodajnog ugovora.“

³⁶ Petrak, Marko; *op. cit.*, str. 580.

nepoznavanje imovinskih prava, pitanja građanske odgovornosti itd. Kako bi se bolje predočio pojam zablude i njene važnosti u kontekstu poboynosti ugovora, u nastavku će se prikazati kraća komparativna perspektiva, gdje će se objasniti na primjeru nekoliko pravnih sustava kako se zabluda definira i karakterizira u pravnom sustavu svakome od njih.

U njemačkom pravu nešto o pojmu zablude najprije i najkonkretnije možemo pronaći u BGB-u ili Građanskom zakoniku (*Bürgerliches Gesetzbuch*), koji kodificira najopćenitije primjenjivo privatno pravo. U njemačkoj se teoriji zastupa teza da je poslovna zabluda viši rodni pojam³⁷ koji u sebi obuhvaća zabludu u očitovanju i poslovnu zabludu u svojstvima. Zabluda u očitovanju ima tri pojavna oblika, a to su zabluda u aktu očitovanja, zabluda u sadržaju i slučaj krivog prenošenja, a uz to postoji i zabluda u motivu. Ovakva klasifikacija zablude je izvedena u teoriji iz odredaba odjeljaka 119. i 120. BGB-a³⁸, te je podosta interesantna, a sadrži i kriterije koji mogu razjasniti neke situacije koje mogu nastati i po Zakonu o obveznim odnosima, a time i upozoriti na elemente koji bi se mogli razmatrati kod kvalifikacije određenih konkretnih slučajeva zablude. Kako je već prethodno navedeno, a tiče se bitnosti zablude, u njemačkom se pravu naglasak stavlja na objektivan kriterij razlikovanja, koji daje veliku i široku mogućnost razlikovanja bitne od nebitne zablude.

Nadalje, u švicarskoj se teoriji, primjerice, zabluda razvrstava u dva osnovna pojavna oblika, a to su prava i neprava zabluda. Neprava zabluda bio bi onaj slučaj nesklada između volje i očitovanja kada očitovatelj stvarno neće niti očitovanje niti njegov sadržaj, no on toga u trenutku davanje izjave nije svjestan. Tu bi spadao i slučaj tzv. krivog prenošenja. Bez obzira na navedeno, u švicarskoj teoriji pitanje neprave zablude zapravo i nije poseban pravni problem, s obzirom da se u pravnom i praktičnom pogledu sa nepravom zabludom postupa kao sa pravom zabludom. Sa druge strane, prava zabluda je ona u kojoj očitovatelj neće ono što je očitovao, odnosno ono što je objektivno izrazio, a toga nije bio svjestan tijekom davanja izjave. Švicarska teorija je nešto malo više naglasila klasičnu misao da je zabluda slučaj nesklada volje i očitovanja kao i simulacija i mentalna rezervacija, jedino što su ta dva oblika situacije svjesnog nesklada, a zabluda nesvjesnog nesklada. I u švicarskom se pravu uvažava samo bitna zabluda, no, radi li se o nekom konkretnom slučaju o bitnoj ili nebitnoj zabludi, sudac će moći odlučiti

³⁷ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 160.

³⁸ Odjeljak 119. BGB-a nosi naziv „Osporivost zbog pogreške“, a kaže: „Svatko tko je pogriješio u sadržaju izjave volje ili se uopće nije htio očitovati o tome sadržaju, može osporiti izjavu ako se može pretpostaviti da je ne bi dao da je poznavao činjenice i razumno procijenio slučaj.“ Nadalje, odjeljak 120. BGB-a nalaže: „Izjava namjere koju je netočno prenijela osoba ili institucija korištena za prijenos može se osporiti pod istim uvjetima kao i pogrešno predana izjava namjere prema Odjeljku 119.“

tek poslije pažljivog ispitivanja svih okolnosti, s obzirom da između bitne i nebitne zablude ne postoji nekakva stroga ili nepremostiva granica.³⁹

Francuska teorija razvila je tri osnovna oblika zablude. Karakteristika romanskog koncepta zablude je u tome što, zbog naglašenije uloge voljnog elementa, može dovesti do apsolutne ništetnosti pravnog posla, što u osnovi nije slučaj po germanskom konceptu. Francuska je razvila tezu da u nekim slučajevima mora doći do apsolutnog nuliteta posla zato što je zabluda takvog karaktera i identiteta da se uopće ne može govoriti o mani volje, već o nepostojanju volje. „U poslu se mogu pojaviti zapreke zbog kojih uopće nema sporazuma. Takve zapreke za nastanak pravnog posla predstavljaju zabludu o naravi pravnog posla, zabluda o identitetu objekta i zabluda o postojanju kauze. Takva se zabluda naziva „zabluda-zapreka“, *l'erreur-obstacle*, zabluda koja sprečava postanak pravnog posla.“⁴⁰

Drugi oblik zablude je onaj kod kojeg dolazi do relativnog nuliteta posla, odnosno zabluda dovodi do relativne ništetnosti kad se odnosi na supstanciju ili osobu. To je oblik koji se naziva „zabluda-ništetnost“, *l'erreur-nullité*, zabluda koja će poništiti učinak pravnog posla. Naposljetku, postoji ona grupa okolnosti koje također mogu biti objektom zablude, ali takva vrsta zablude koja se naziva zabludom u motivu, ne utječe na valjanost pravnog posla.⁴¹

6. PRIMJERI IZ HRVATSKE SUDSKE PRAKSE I PRAKSE EU

U sudskoj praksi Republike Hrvatske, ali i onoj na razini Europske Unije kao nadnacionalne organizacije čije zakonodavstvo i sudska praksa imaju izrazito značenje i utjecaj, može se pronaći veliki broj primjera zablude koja se pojavljuje kao mogući razlog poboynosti ugovora. Definiravši pojam zablude te objasnivši zabludu kroz nekoliko različitih aspekata njezine pojave, izdvojiti ću neke primjere iz sudske prakse, dajući na uvid kako se postupa i do kakvih se zaključaka dolazi u nekim konkretnim društvenim situacijama kada nastupi zabluda u određenim pravnim poslovima, odnosno ugovorima građanskog prava. Što se tiče hrvatske sudske prakse, tu su presude Ustavnog suda, Vrhovnog suda, županijskih sudova kao i drugih,

³⁹ Vidi: Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 162.-163.: „Ali, postoje neka pravila koja sucu u najmanju ruku pružaju putokaz kojim pravcem treba ići u ispitivanju. O bitnoj se zabludi radi, npr., u slučaju kad bi se na temelju objektivne ocjene situacije i uvažavanja pravila i načela što su se razvili u prometu moglo zaključiti da je okolnost o kojoj je strana u zabludi takva da ugovor s tom okolnošću stoji ili pada...“

⁴⁰ Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 159.

⁴¹ Vidi: Klarić, Vedriš; *op. cit.*, str. 159.: „Ta se vrsta zablude naziva *l'erreur indifferente*, zabluda koja ne smeta.“

a u različitim presudama svakoga od njih mogu se pronaći primjeri zablude koja je kao razlog pobjonosti mogla utjecati, odnosno imala utjecaj na valjanost ugovora.

Prije svega, na nekoliko primjera predočit ću zabludu kao mogući uzrok nevaljanosti u nekim sudskim odlukama, odnosno tumačenjima Ustavnog suda RH:

1) „...5.1. Na temelju ovako utvrđenog činjeničnog stanja Općinski sud u Splitu prihvatio je tužbeni zahtjev smatrajući da tuženica nije poštivala uvjete natječaja i da je dovela podnositeljicu u zabludu ponudivši joj sklapanje kupoprodajnog ugovora pod uvjetima koji ne odgovaraju uvjetima iz javnog natječaja, zbog toga što tuženica nije bila stvarna vlasnica, već fiducijarna. Stoga je, pozivom na članak 115. u vezi s člankom 280. stavkom 1. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“ broj 35/05., 41/08., i 125/11.; u daljnjem tekstu: ZOO), Općinski sud u Splitu prihvatio tužbeni zahtjev i obvezao tuženicu na isplatu podnositeljici iznosa od 103.600,00 kuna s pripadajućom kamatom. ...“⁴²

2) „... Tužitelj u postupku tvrdi da je prilikom sklapanja Ugovora od 26.06.2000. god. bio doveden u zabludu o bitnom svojstvu stvari koja je predmet tog Ugovora jer da nekretnina upisana u zk. ul. 1721 k.o. Delnice i (u naravi industrijske zgrade i industrijski dvor – Pogon Lučice u Lučicama) nikada nije kao imovina prenesena na Lučice d.d. pa da nije niti mogla biti unesena u temeljni ulog u društvu. ... Tužitelj u postupku, međutim uopće ne govori o tome kakvu je on to pogrešnu predodžbu o vrijednosti kupljenih dionica imao. Posebno tužitelj ne govori o tome od kakvog utjecaja je ta njegova (navodna) pogrešna predodžba bila na izjavu volje kod sklapanja Ugovora od 26.06.2000. god. ... Temeljem svega navedenog, ovaj sud zaključuje da tužitelj prilikom sklapanja Ugovora od 26.06.2000. god. nije bio ni u kakvoj bitnoj zabludi o svojstvu predmeta tog Ugovora.“⁴³

3) „... Tužitelj je podnio tužbu Općinskom sudu u Sisku tražeći utvrđenje ništetnosti (podredno poništenje) tog sporazuma. U tužbi je tvrdio da je osnova sporazuma bila buduća očekivana radnja tuženice, ali do realizacije sporazuma nije došlo, pa između stranaka ne postoji nikakva novčana tražbina. Zbog navedenog sporazum radi osiguranja tražbine nema osnove te je ništetan. Pored toga, da je volja tuženice u trenutku sklapanja sporazuma bila različita od volje tužitelja, pa da je on njezinim postupcima doveden u zabludu...“⁴⁴

⁴² USRH, odluka br. U-III/3998/2015 od 04.10.2017.

⁴³ USRH, odluka br. U-III/1656/2014 od 05.04.2017.

⁴⁴ USRH, odluka br. U-III/910/2022 od 02.06.2023.

Nekoliko navoda iz sudskih odluka Vrhovnog suda RH o mogućim slučajevima zablude:

1) „...8.5. Međutim, sud prvog stupnja je, imajući u vidu sve ove sporne okolnosti, pravilno zaključio da je opt. I.F. kao osnivačica i predsjednica Upravnog vijeća Doma dobro znala na koji je način u Statutima Doma bila propisana mogućnost korištenja dobiti Doma, odnosno da se mogla upotrijebiti isključivo za obavljanje, razvoj i proširenje njegove djelatnosti. Radi se o temeljnim aktima ustanove koji su doneseni uz njenu suglasnost kao osnivačice i potpisani po njoj kao predsjednici Upravnog vijeća, tako da je isključeno da ona nije znala da temeljem tih propisa nema pravo na isplatu dobiti i da je bila u opravdanoj zabludi.“⁴⁵

2) „... 11. Odlučujući o žalbi protiv prvostupanjske presude, drugostupanjski sud je preinačio i odbio tužbeni zahtjev zauzevši shvaćanje da je tužiteljeva imovina smanjena pogreškom tužitelja te da se pogreška tužitelja ne može smatrati ispričivom zabludom nego očitim nemarom i propustom tužiteljevih službi u obavljanju njihove djelatnosti tj. u propustu da blokiraju sve aplikacije za transakcije po tečaju klirinškog dolara. Nadalje, navodi da sam tužitelj smatra da tuženik nije bio nesavjestan stjecatelj budući da je tužitelj tražio kamatu od podnošenja tužbe...“⁴⁶

Pored sudskih odluka Ustavnog i Vrhovnog suda RH, izdvojit ću poneke primjere mogućih slučajeva zablude iz sudskih odluka županijskih sudova RH:

1) „... Da se u smislu odredbe članka 281. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj 35/05., 41/08., 125/11., 78/15. i 29/18: dalje- ZOO) kod besplatnih ugovora bitnom zabludom se smatra i zabluda o pobudi koja je bila odlučna za preuzimanje obveze i da je tužitelj bio u bitnoj zabludi kod sklapanja ugovora o darovanju i da je pravovremeno, prije isteka roka od godine dana računajući od 27. rujna 2018., u smislu odredbe članka 335. st. 1. ZOO-a, zahtijevao poništenje ugovora o darovanju osobnog automobila pa da su ispunjene zakonske pretpostavke za poništenjem tog ugovora...“⁴⁷

2) „... Na ročištu od 1. prosinca 2016. – list 38 spisa P-328/16 (P-752/17) danas pok. K. navodi kako je došlo do sklapanja ugovora i zašto joj nije odgovarao smještaj kod tužene, međutim iz svega se ne može zaključiti da postoji bitna zabluda ili prijevara na čemu inzistiraju

⁴⁵ VSRH, I Kž 47/2019-6 od 13.04.2022.

⁴⁶ VSRH, Rev 330/2018-3 od 29.03.2022.

⁴⁷ Županijski sud u Rijeci, Gž 2078/2020-3 od 14.12.2022.

tužitelji. Pok. K. dragovoljno zaključuje Ugovor o doživotnom uzdržavanju. Nije dovedena zaključenjem ugovora u zabludu niti je prijetnjom prisiljena na zaključenje ugovora, a kako je pravo pobijanja ugovora zbog mane volje imovinske prirode i prelazi na nasljednike, to je prema mišljenju ovog suda u ovom dijelu sud prvog stupnja pravilno utvrdio sve relevantne činjenice i donio zakonitu odluku. ...⁴⁸

3) „Ukoliko su tužitelji smatrali da im prilikom zaključenja sudske nagodbe a koja je zaključena u postupku razvrgnuća suvlasničke zajednice pripada u samovlasništvo i dio nekretnine a za što nisu postojali zakonski uvjeti obzirom bi isto bilo protivno zakonskim propisima i neizvršivo te bez obzira na zaključenu sudsku nagodbu takvog sadržaja neprovedivo, tada su isti bili u zabludi glede prava, odnosno neispričivoj zabludi, obzirom da nepoznavanje propisa nikoga ne ispričava.“⁴⁹

4) „Ukoliko je tuženik smatrao da ga je tužitelj prilikom sklapanje police kasko osiguranja doveo u zabludu u odnosu na njegovo pravo na odbitak od pretporeza (PDV), tada je bio ovlašten zahtijevati poništenje ugovora o osiguranju zbog bitne zablude.“⁵⁰

Sudska praksa Europske unije također sadrži različite primjere pojma zablude u nekim sudskim odlukama sudova poput Europskog suda pravde, Europskog suda za ljudska prava i ostalih:

1) „... Svojim petim žalbenim razlogom SV Capital tvrdi da je Opći sud povrijedio članak 45. Statuta Suda Europske unije jer podnošenje tužbe u roku od dva mjeseca od primitka odluke od 21. veljače 2014. nije bilo moguće zbog ispričive zablude. Činjenica da je Odbor za žalbe proglasio njegovu tužbu dopuštenom i ispitao njezin meritum mogla je dovesti do „opravdane zablude“. Čak i ako Odbor za žalbe nije bio nadležan za odlučivanje o žalbi kojom se zahtijevalo poništenje odluke EBA-e od 21. veljače 2014., potonja nikad nije iznijela argument prema kojem je Opći sud, a ne Odbor za žalbe, trebao razmotriti tu žalbu. Taj odbor odlučio je o žalbi koja mu je podnesena, čime je ostavio dojam da je on nadležno žalbeno tijelo. Stoga treba smatrati da je podnošenje tužbe Općem sudu nakon isteka roka od dva mjeseca nakon primitka odluke EBA-e od 21. veljače 2014. posljedica ispričive zablude. ...“⁵¹

⁴⁸ Županijski sud u Splitu, Gž 1072/2019-2 od 06.04.2020.

⁴⁹ Županijski sud u Varaždinu, Gž 586/10-2 od 01.06.2010.

⁵⁰ Županijski sud u Varaždinu, Gž 545/2021-2 od 30.11.2021.

⁵¹ Sud EU, predmet C-577/15 P od 14.12.2016.; SV Capital OÜ protiv Europskog nadzornog tijela za bankarstvo; ECLI:EU:C:2016:947

2) „... Kao četvrto, Opći sud je ocijenio je li se Elitaliana mogla korisno pozvati na ispričivu zabludu, kao što je tvrdila na temelju sudske prakse Suda i Općeg suda, sukladno kojoj se postojanje takve zablude priznaje ako je dotična institucija usvojila ponašanje koje, samo po sebi ili u odlučujućoj mjeri, može izazvati razumljivu zbunjenost kod pojedinca koji je postupao u dobroj vjeri i dokazao dužnu pažnju koja se traži od uobičajeno obaviještenog gospodarstvenika. ...“⁵²

3) „... U ovom slučaju Komisija smatra da se žalitelji nisu osnovano pozvali na postojanje iznimnih okolnosti kako bi opravdali nepoštovanje rokova za podnošenje žalbe. Konkretno, tvrdi da pojam „ispričiva zabluda“ treba strogo tumačiti. Žalitelji ne mogu tvrditi da prije primitka dopisa tajnika Općeg suda od 11. siječnja 2022. nisu znali da je Opći sud donio konačnu odluku. Naprotiv, u svojim su pismenima priznali da se u tom dopisu samo potvrđuje prethodno stajalište Općeg suda. Stoga se ne može smatrati da je postupanje Općeg suda moglo izazvati opravdanu zabludu kod stranke koja je postupala u dobroj vjeri i dokazala svu dužnu pažnju koja se traži od uobičajeno obaviještenog gospodarskog subjekta. ...“⁵³

4) „... Usto, sud koji je uputio zahtjev ističe da nacionalno pravo ne pruža pravnu osnovu koja omogućava da se utvrdi nevaljanost tog pravnog odnosa zbog eventualnog utvrđenja povrede te obveze priopćavanja informacija. Smatra, naime, prvo, da se članak 58. stavak 1. Građanskog zakonika, koji se odnosi na ništavost pravnih akata, općenito tumači na način da upućuje samo na nespojivost sadržaja ili predmeta pravnog akta sa zakonom, drugo, da nacionalno pravo ne sadržava nikakav poseban propis u tom pogledu i, treće, da je primjena općih pravila o manama volje podvrgnuta strogim uvjetima, među kojima su poštovanje roka od jedne godine, utvrđenje činjenice da je zabluda bitna i da se odnosi na sadržaj pravnog akta. Stoga je, prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, riječ o tome da se utvrdi uređuju li se Direktivom 2002/83 pravni učinci utvrđenja povrede navedene obveze priopćavanja informacija. ...“⁵⁴

⁵² Sud EU, predmet C-439/13 P od 12.11.2015.; Elitaliana SpA protiv Eulex Kosovo; ECLI:EU:C:2015:753

⁵³ Sud EU, predmet C-74/2022 P(I) od 01.08.2022.; Soudal NV i Esko-Graphics BVBA protiv Magnetrol International NV i Europske komisije; ECLI:EU:C:2022:632

⁵⁴ Sud EU, spojeni predmeti C-143/20 i C-213/20 od 24.02.2022.; A protiv O i G.W. i E.S. protiv A. Towarzystwo Ubezpieczeń Życie S.A.; ECLI:EU:C:2022:118

7. ZAKLJUČAK

Tijekom ovog rada objašnjena je zabluda kao mana volje, odnosno primjer nesvjesnog nesklada između volje i očitovanja koji može uzrokovati pobojnost ugovora, tj. pravnog posla. Definiran je pojam zablude te su se tijekom rada objašnjavali različiti aspekti iste, poput razlikovanja i sličnosti prijevare i zablude, bitnost i učinak zablude, vrste, posljedice poništena ugovora do kojeg dolazi kada je ugovorna strana u zabludi, perspektiva klasičnog rimskog prava te poneki primjeri iz hrvatske i europske sudske prakse. U građanskopravnim odnosima relativno često dolazi do određenih pogrešaka, nesuglasnosti ili tzv. mana volje, s time da mogu biti namjerno izazvane ili se može dogoditi nesvjesno, odnosno kad ugovorna strana nije niti svjesna da se nalazi u zabludi, što se tumači kao kvalificirana zabluda. Tu je naglašena važna razlika u odnosu na prijevaru. U svakom pravnom sustavu važno je strogo pravnim propisima definirati slučajeve ništetnosti i pobojnosti pravnih poslova, napraviti strogu i konkretnu distinkciju između različitih pojmova kako bi se lakše dolazilo do prepoznavanja i potom sankcioniranja određenih ponašanja u stvarnim životnim situacijama, a to se primjenjuje i na slučajeve zablude. Zakon o obveznim odnosima koji je trenutno na snazi, definirao je pojam zablude kao i u kojim će slučajevima ona biti dovoljno bitna da bi mogla biti uzrokom poništaja nekog ugovora, no on zapravo ne definira konkretno sam pojam „bitnosti“, što bi moglo, da je konkretnije definirano u ZOO-u, još više pojasniti i rasvijetliti bitnost zablude. Vrlo je važno detaljno poznavati moguće pojavne oblike zablude kao i znati je razlikovati od prijevare, a to je jedna od najznačajnijih komponenti koju ističe ovaj rad. Dosta je važan taj trenutak procjene prilikom ocjenjivanja nevaljanosti ili potencijalne nevaljanosti ugovora, što zahtijeva dobro razumijevanje, dobru moć rasuđivanja i potpuno objektivno sagledavanje svih relevantnih činjenica. S obzirom da ZOO definira dobro, ali ne i iscrpno sve elemente pojava oblika pobojnosti ugovora, preostaje osloniti se na vlastitu moć prosuđivanja i raščlanjivanja bitnog od nebitnog, kao i svih važnih pravnih činjenica, a posebice kada dolazi do zablude.

8. POPIS LITERATURE

1. Knjige i članci

- a) Klarić, Petar; Vedriš, Martin. Građansko pravo: Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo. XII. neizmijenjeno izdanje, Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 153.-177.
- b) Čuveljak, Jelena; Mane volje, Hrvatska pravna revizija-2 (2002), str. 16.-19.
- c) Momčinović, Hrvoje; Nevaljanost ugovora – Ništetni i pobjorni ugovori prema Zakonu o obveznim odnosima; Hrvatska pravna revizija-15 (2015), str. 9.-24.
- d) Golub, Alen; Poništaj ugovora zbog zablude, Godišnjak (Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu)-13 (2006), str. 429.-445.
- e) Petrak, Marko; Pravna narav zablude u rimskom i hrvatskom ugovornom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu-48 (1998),5; str. 577.-594.
- f) Petrak, Marko; Error in substantia u klasičnom rimskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu-61 (2011), 6; str. 1837.-1880.
- g) Napijalo, Dragan; Kvalificirana zabluda kao pravni razlog za poništenje ugovora, časopis Hrvatske odvjetničke komore-64 (1991), 9-12; str. 35.-39.
- h) Margetić, Lujo; O pravnoj naravi zablude u klasičnom rimskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu- 49 (1999), str. 167.-179.

2. Pravni izvori

- a) Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22)
- b) Bürgerliches Gesetzbuch (BGB, Njemački građanski zakonik)

3. Sudska praksa

- a) Sud EU, predmet C-439/13 P od 12.11.2015.; Elitaliana SpA protiv Eulex Kosovo; ECLI:EU:C:2015:753
- b) Sud EU, predmet C-577/15 P od 14.12.2016.; SV Capital OÜ protiv Europskog nadzornog tijela za bankarstvo; ECLI:EU:C:2016:947
- c) Sud EU, spojeni predmeti C-143/20 i C-213/20 od 24.02.2022.; A protiv O i G.W. i E.S. protiv A. Towarzystwo Ubezpieczeń Życie S.A.; ECLI:EU:C:2022:118

- d) Sud EU, predmet C-74/2022 P(I) od 01.08.2022.; Soudal NV i Esko-Graphics BVBA protiv Magnetrol International NV i Europske komisije; ECLI:EU:C:2022:632
- e) USRH, odluka br. U-III/1656/2014 od 05.04.2017.
- f) USRH, odluka br. U-III/3998/2015 od 04.10.2017.
- g) USRH, odluka br. U-III/910/2022 od 02.06.2023.
- h) VSRH, Rev 330/2018-3 od 29.03.2022.
- i) VSRH, I Kž 47/2019-6 od 13.04.2022.
- j) Županijski sud u Varaždinu, Gž 586/10-2 od 01.06.2010.
- k) Županijski sud u Splitu, Gž 1072/2019-2 od 06.04.2020.
- l) Županijski sud u Varaždinu, Gž 635/2020-2 od 15.09.2021.
- m) Županijski sud u Varaždinu, Gž 545/2021-2 od 30.11.2021.
- n) Županijski sud u Rijeci, Gž 2078/2020-3 od 14.12.2022.
- o) Županijski sud u Puli, Gž 1314/2022-2 od 31.07.2023.

4. Web stranice

- a) Martina Novosel, dipl. iur., Zabluda u obveznim odnosima II. dio; posjećeno 12. kolovoza 2023. na mrežnoj stranici Ekonosa: <http://www.ekonoss.hr/pravo/zabluda-u-obveznim-odnosima-ii-dio/>